

WATER ALS NICHE, IN HET BIJZONDER VOOR MOLLUSKEN OP TERSCHELLING

door G.J.M. Visser-Rijksinstituut Natuurbeheer, Biol. Station, Terschelling

Inleiding.

In mei 1968 begon ik oecologisch onderzoek aan watermollusken op Terschelling. Ter vergelijking werden soortgelijke waarnemingen gedaan op Vlieland, Texel, in Friesland, Drente, Noordholland en West Ierland. Bij dit onderzoek kon ik voortbouwen op de informatie, die ik, ook intuïtief, * verkreeg bij waarnemingen op het eiland Texel (Visser, 1968 c).

De eilanden Texel en Terschelling zijn in vele opzichten, ook wat de mollusken betreft, vergelijkbaar. Er zijn echter soms, b.v. kwantitatief, opmerkelijke verschillen (Visser, 1968 a). Texel is wat kalkrijker en Terschelling mist in vergelijking met Texel een uitgebreid brakwatergebied. Wat de vervuiling van het water betreft, spant Texel wel de kroon (Visser, 1968 b). De nog fraai begroeide en niet sterk gestoorde poldersloten op Terschelling zijn daarom opvallend. Terschelling heeft verder een breed en uitgestrekt duingebied, waar relatief nog veel valleien zijn met een waterstand, die gunstig is voor "water"mollusken.

Het is hier wellicht op zijn plaats toch even in te gaan op de gevaren, die ook op Terschelling dreigen met betrekking tot het water.

Terschelling is gelukkig gespaard gebleven van ingrijpende culturen, zoals landbouw en bloembollenteelt. Bij de veeteelt worden "natuurlijk" vergiften gebruikt, maar men ziet, zo ogenschijnlijk, weinig invloed daarvan. Een groot gevaar op Terschelling is de toenemende hoeveelheid afvalwater, die aan het oppervlaktewater wordt geloosd. Dit is onder andere duidelijk waar te nemen bij Midsland, Hoorn en de melkfabriek te Lies. Een punt, dat ook bijzondere aandacht verdient is het afvalwater van de zomerhuisjes in de duinen, dat mogelijkwijs via het grondwater duinplassen kan eutrofieren.

Een tweede gevaar dreigt in het duingebied, voor zover men hier nog van dreigen kan spreken. Men kan rustig stellen, dat een groot deel van het duingebied ernstig is aangetast. Nadat in vroeger jaren al, door aanleg van afwateringsloten, het aanplanten van bos, door polderpeilverlaging, door waterwinning en kustafslag, de grondwaterstand aanzienlijk was gedaald; wordt vooral in de laatste jaren het gebied aangetast door het toerisme. Ieder jaar weer worden in de duinen wegen, rijwielpaden en parkeerplaatsen aangelegd of verbeterd of andere voorzieningen getroffen en ieder jaar weer wordt als argument aangevoerd de druk van het toerisme en wordt als excuus gegeven, dat het maar om een klein stukje gaat. Een kleine verbetering, één nieuw fietspadje in dat uitgebreide duingebied. Per jaar gezien lijkt de ingreep relatief inderdaad klein en er is nog steeds meer duin dan asfalt. Men bescft echter kennelijk niet, dat het uitgebreide duingebied van weleer in kleine brokjes is gehakt en dat, omdat ze beter bereikbaar zijn, deze brokjes ook weer sterker worden aangetast. Ontsluiten is het recreatieve toverwoord voor deze praktijken. Te laat zal men inzien, dat het onjuist is de mens als argument te gebruiken om de natuur te vernietigen.

Een ander gevaar voor het duingebied is de kustafslag en de dientengevolge door Rijkswaterstaat genomen maatregelen. Mooie duinvalleien gaan verloren of worden overstoven. Te veel worden de ingrepen van Rijkswaterstaat als onvermijdelijk gezien en te weinig wordt, na overleg met b.v. natuurbeschermingsinstanties, gezocht naar alternatieve oplossingen. Primair gedacht, is kustverdediging van levensbelang voor de mens, maar men kan zich afvragen of indirect het belang van duinvalleien niet even groot is. Zonder samenwerking is oecologisch onderzoek welhaast onmogelijk en eigenlijk is het werk voor een groep van onderzoekers.

Mijn dank gaat uit naar Dr. S. Segal, die mij waardevolle hulp geeft en op het Hugo de Vrieslaboratorium watermonsters laat analyseren. Verder hielp hij mij met de determinatie van waterplanten en kon ik door zijn toedoen deelnemen aan een excursie naar Ierland. Van gelijke waarde voor mij is de hulp van de heer J.G.J. Kuiper. Hij bracht tot nu toe alleen al van Terschelling 8000 dieren van het geslacht Pisidium op naam. Zonder zijn hulp had ik niets over de oecologie van dit geslacht kunnen zeggen. Ik dank hem hartelijk voor zijn moeizame en onbaatzuchtige hulp. Tot slot dank ik mevr. C.A. Heymans, hoofd van de bibliotheek van het Rijks-

*) Het woord "intuïtie" mag sommige mensen in dit verband wat vreemd voorkomen. Ik mag hier echter wijzen op wat Segal (1965) hierover zegt: "Tenminste een deel van de intuïtie zou ik willen opvatten als "onbewuste kennis", die de hersenen zo snel verwerken dat het bewustzijn het niet kan bijhouden (vergelijk verwerking van gegevens via het geheugen van een rekenautomaat) "of ook wat Macfadyen (1966) zegt: "It is often true to say that a good naturalist knows more about this subject, at least within a narrow range of species, than the best equipped student of the physical environment with all his microclimate apparatus and other devices, and most people who have studied a group of animals will have had the experience of being able to tell "intuitively" that this or that is an area where a given species will be found-and have been right. It is often difficult to explain such intuitions to others and to make them objective."

instituut Natuurbeheer te Zeist, voor de snelle en accurate toezending van de vele gebruikte en ongebruikte literatuur.